

Može i bez Pilata!

*Prije točno četrdeset godina Ivan Kožarić je počeo rad na Križnom putu
za senjsku Katedralu uznesenja Blažene Djevice Marije*

Još 1956., znači tri godine prije nego što će Ivo Dulčić zgotoviti svoju antologijsku fresko-kompoziciju posvećenu Kristu Kralju, pokrovitelju hrvatskoga naroda, iznad oltara u splitskoj crkvi Gospe od zdravlja, najveći dotadnji freskalni pano izveden u nas (19,5 X 9,5 m), značajan po mnogo čemu, među ostalim i zato što otvara novo razdoblje u hrvatskoj nabožnoj umjetnosti, kipar Ivan Kožarić (Petrinja, 1921.), jamačno najveći živi hrvatski likovni umjetnik, u senjskoj Katedrali uznesenja Blažene Djevice Marije, dok je u njoj služio dr. Viktor Burić, biskup senjsko-modruški, a i zalaganjem monsignora Vladimira Kraljića i Mladena Fučića, postavio je svoj Križni put, koji je počeo raditi još 1955., znači prije točno četrdeset godina.

Dok se antologijska Dulčićeva fresko-kompozicija i danas ocjenjuje kao izuzetno radikalno djelo, ne samo s obzirom na tadašnju hrvatsku likovnu umjetnost uopće, nego u prvom redu u odnosu na ono što se dotad radilo u našem sakralnom slikarstvu - osim otpora pastve, valjalo mu je slamati i otpor crkvenih naručitelja prema tako radikalnu zahvatu, koji je trajao čak četvrt stoljeća, dopirući čak i do Kongregacije za nauk vjere u Rimu (nekadanje Svete inkvizicije) - o Kožarićevu pionirskom pothvatu gotovo se ništa ne zna u stručnoj, a ni u široj kulturnoj javnosti.

„Da bih preživio“, kazuje nam Kožarić, „pedesetih sam godina radio na restauriranju crkava i crkvenih umjetnina i tako sam upoznao mnoge crkvene ljude, pa su neki 1956. od

mene naručili taj Križni put, i to u drvu. Uzeo sam taj posao dakle da bih preživio, a onda sam ga riješio i obavio najbolje što sam znao. Do tada nisam puno radio u drvu, pa sam se

obratio za tehničku pomoć kolegi Slavku Galiću. U godinu dana u lipi sam izradio svih četrnaest postaja.

Kada sam poslao zadnju postaju, narod je, čuo sam kasnije, bio pozvan u crkvu da vidi svoj Križni put: nastala je konsternacija, užas jedan... Godinu dana nitko mi se od senjskih crkvenih vlasti nije javljao, a kada sam im pisao pitajući ih kakve su reakcije, dobio sam odgovor od njih u kojemu mi javljaju da je pastva nezadovoljna onim što sam napravio. Ali već za godinu dana stanje se mijenja. Umjesto nezadovoljstva, slavlje. Narod je progledao i počeo hvaliti moje rješenje Križnoga puta.

Glavna zamjerka Senjana, u razdoblju dok im se moj Križni put nije sviđao, bila je da nema

priče. Nikad nisam nikomu htio podilaziti, pa ni narodu radeći Križni put. Od samih mojih početaka nisam volio priču. Nikada nisam htio pričati nikakve priče, nego sam - barem se

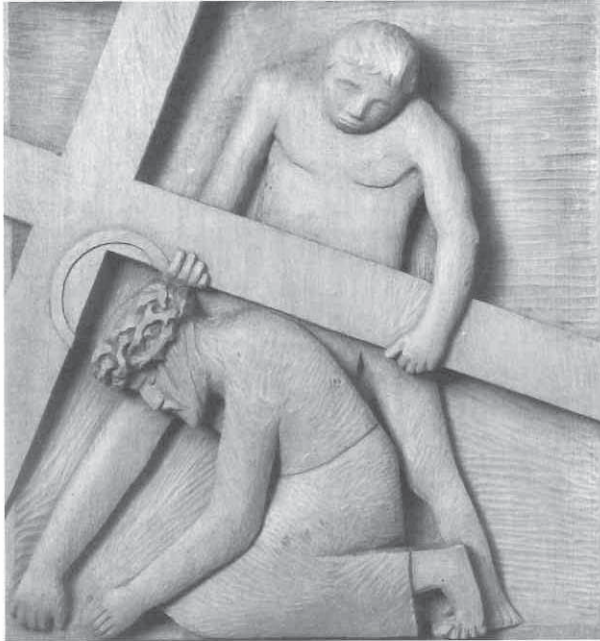

nadam - stvarao kiparske vrijednosti.

Poznata je moja jednostavnost u izražavanju. Moj autorski rukopis nikada nije težio gomi-lanju, nego, dapače, redukciji, pojednostavlji-vanju i oslobađanju od svega suvišnoga. Na jednoj sam postaji napravio najviše tri figure. Prva je postaja, na primjer, Krist pred Pilatom. U mojoj interpretaciji Pilata jednostavno nema: Krist je sam! Nema figura, narativnos-ti..., a Pilat je ipak tu, osjeća se da stoji pred Kristom.

Doduše, nisam postigao nikakav komercijalni uspjeh: nikada nisam uspijevao doći do kupca ni novca. Od 1956., kada sam naručitelju predao svoj Križni put, od crkve nisam dobio novu narudžbu, a ni domaća kri-tika o njemu, koliko znam, ni retka nije

napisala. Oni koji su pričali priče, uvijek su dobivali narudžbe i pronalazili kupce. Poslije sam čuo da su katedralu pohodili Bela i Miroslav Krleža te da je posebice Bela bila

zadovoljna mojim postajama, na što su Senjani bili ponosni.

O mome Križnome putu poslije je pisao Jacques Lasaigne u svojoj povijesti moderne umjetnosti. Spomenut je i u „Hasanovu“ „Rječniku svjetske skulpture“, a u Parizu je, navodno, objavljena i jedna knjiga o svjetskoj sakralnoj umjetnosti u kojoj je, kako mi je rekao Josip Stošić, koji ju je vidio, reproducirana i jedna postaja moga Križnoga puta.“

Zanimljivo je da je Kožarić 1956. napravio i jednu skulpturu Svetoga Franje za crkvu u Zvonimirovoj ulici. To je bio njegov drugi i ujedno posljednji posao za crkvu. Iako je, primjerice, njegov prijedlog za spomenik fra Grgi Martiću - po ocjeni mnogih koji su ga vidjeli - bio neusporedivo najbolji, crkveni su se

ljudi, očito još uvijek pod dojmom slatko-njavosti naših božićnih i uskrasnih čestitaka, raznih crkvenih spomen-sličica i ostaloga kiča, u oba slučaja odlučili za umjetnički

neusporedivo slabija rješenja.

„Nisam htio, niti znam ispuniti bilo čija očekivanja osim svoja. Da sam popuštao, ne bih bio kipar Ivan Kožarić, ne bih stvorio ovo što sam stvorio, ne bih se osjećao slobodnim“, obrazlaže Kožarić razloge svojih komercijalnih neuspjeha.

Ovim smo kratkim prisjećanjem na Kožarićev Križni put htjeli upozoriti stručnu javnost, poglavito naše stručnjake za sakralnu umjetnost, na ovo Kožarićevo po mnogo čemu zanimljivo i znakovito djelo - neusporedivo radikalnije od Dulčićeva Krista Kralja i svega ostaloga što je u posljednjih pola stoljeća ostvareno u hrvatskoj sakralnoj umjetnosti - koje, u najmanju ruku, zaslužuje barem stručnu obradu i ocjenu.

Summary

Ivica Župan: **We can Without Pilatus!**

Back in 1953, that`s three years before Ivo Dulčić will have finished his anthological fresco composition dedicated to Christ the King, above the altar in the Split church Our Lady of Health, the greatest done in Croatia (19,5 x 9,5 m), the sculptor Ivan Kožarić (Petrinja, 1921), undoubtedly Croatian greatest living visual artist, staged his Way of the Cross (14 Stations of the Cross in lime-wood) in the Senj Cathedral of the Assumption of the Virgin Mary.

Whereas Dulčić`s anthological fresco composition is even today assessed as exceptionally radical work, not only by contrast to the then Croatian visual art in general, but primarily in relation to what was done in the Croatian sacral painting before him - Kožarić`s pioneer enterprise is almost unknown even to the expert, or for that matter, to the wider cultural public.

The Kožarić`s authentic creative handwriting has never aspired to compilation, but quite contrary, to simplification and liberation of anything unnecessary. The First Station, for example, is Christ before Pilatus. In Kožarić`s interpretation, Pilatus is even not there: Christ is alone! There are no figures, no narration, and yet Pilatus is there, one feels that he is standing before Christ.